(مقاله پژوهشی)

# رابطهٔ سواد اخلاقی، تعامل استاد/ دانشجو و توانمند سازی روانشناختی دانشجویان

زینب طولابی*

گروه مدیریت، دانشکده ادبیات، دانشگاه ایلام

(تاریخ دریافت: ۹۵/۸/۱۰، تاریخ پذیرش: ۲۶ /۹۵/۱۰)

## چکیده

**زمینه:** دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی به عنوان بالا ترین نهادهای آموزشی و تربیتی در آموزش ارزش‌های اخلاقی، توانمندسازی دانشجویان و تقویت مهارت‌های ارتباطی آنان نقشی مهم و اساسی ایفا می‌کنند. پژوهش حاضر بر آن است که رابطه سواد اخلاقی با تعامل استاد/دانشجو و توانمندسازی روان شناختی دانشجویان را بررسی نماید.

**روش:** روش پژوهش توصیفی ازنوع همبستگی و از نظر هدف جز تحقیقات کاربردی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانشجویان گروه‌های مدیریت، اقتصاد و حسابداری دانشگاه ایلام در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ است که تعداد آنها ۵۰۰ دانشجو می‌باشد. با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس فرمول کوکران ۲۱۷ نفر به عنوان حجم نمونه برآورد شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه توانمندسازی روانشناختی، پرسشنامه تعامل استاد – دانشجو و پرسشنامه سواد اخلاقی است. داده‌ها با استفاده از روش تحلیل رگرسیون و ضریب همبستگی پیرسون تجزیه و تحلیل شدند.

**یافته‌ها:** نتایج پژوهش نشان داد که از بین مؤلفه‌های سواد اخلاقی دو مؤلفه حساسیت اخلاقی و تخیل اخلاقی رابطه قوی با توانمندسازی دانشجویان دارند و مؤلفه استدلال ورزی اخلاقی رابطه معنی‌داری با تعامل استاد/دانشجو دارد..

**نتیجه‌گیری:** با توجه به این که سواد اخلاقی به عنوان یک عامل مرتبط با تعامل استاد /دانشجو و توانمندسازی دانشجویان است مانند سایر انواع سواد، می‌تواند توسط دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی آموخته شود و توانایی برقراری ارتباط متقابل و مناسب در روابط دانشجویان با اساتید را ایجاد کند.

**کلیدواژگان:** *اخلاق، سواد اخلاقی، توانمندسازی، توانمندسازی روانشناختی*

## سرآغاز

ارتباطات علمی در درون سازمان‌های آموزشی و پژوهشی و نیز فراتر از مرزهای آنها همواره یکی از عوامل تأثیرگذار بر تولید و گسترش دانش بوده است. این ارتباطات زمینه ایجاد انسجام و هماهنگی در جامعه علمی، تعامل دیدگاه ها، ترکیب ایده‌ها و ایجاد نظریه‌های جدید، برقراری روابط بین نهادی در علم و بازسازی مداوم نظام‌های بنیادی دانش را فراهم می‌آورند.

پیشرفت علمی دانشجویان امروزه در سایه ایجاد روابط و تعاملات سازنده درون گروهی و برون گروهی امکان‌پذیر است. فضای علمی حاکم بر دانشگاه‌ها مهم‌ترین فرصت را برای دسترسی به جدیدترین یافته‌های علمی و تبادل تجربیات فراهم می‌کند. تعاملات مناسب و بهره‌مندی از روابط مثبت و سازنده نیازمند آگاهی از اصول و مبانی اخلاقی است که تعاملات بین فردی را قابل اعتماد نموده و زمینه را برای انتقال علم و اطلاعات فراهم می‌کند. سواد اخلاقی بازتعریفی از اصول، قواعد و ارزش‌های اخلاقی است که در سایه آنها روابط تقویت می‌شود. سواد اخلاقی[1] را می‌توان ترکیبی از واژه اخلاق و سواد دانست. اخلاق جمع مخلق از ماده «خ ل ق» است که ناظر بر شکل ظاهری انسان است (۱). سواد اخلاقی را توان واکنش و خواندن مؤلفه‌های اساسی جهان اخلاقی می‌داند(۲). بر این

* نویسنده مسؤول: نشانی الکترونیکی: Tolabi70 @ yahoo.com

[ Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-26 ]

[ DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.1.13.8 ]

اساس وجود واژه سواد در کنار اخلاق به این معناست که کنش اخلاقی را به نوعی توانش وابسته سازد، توانشی که مانند انواع دیگر سوادها قابل اکتساب است. بنابراین بکارگیری واژهٔ «سواد» در این ترکیب می‌تواند ناشی از رشد توانش‌ها و مهارت‌های پیش نیاز رفتار اخلاقی[۲] باشد.

مفهوم سواد اخلاقی شامل سه بعد اساسی حساسیت اخلاقی، مهارت‌های استدلال ورزی اخلاقی و تخیل اخلاقی است(۳). برخی از محققان بر این نکته تاکید می‌ورزند که نباید این مؤلفه‌ها را در مقام اموری مجزا به شمار آورد. همهٔ این مؤلفه‌ها دارای اثرات متقابل بر یکدیگرند و می‌توانند منجر به تقویت یکدیگر شوند و سرانجام رفتار اخلاقی را شکل دهند. با توجه به اینکه حضور آن‌ها برای تحقق سواد اخلاقی لازم است، نظام تعلیم و تربیت نیز در مقام یکی از متولیان ایجاد و توسعه سواد اخلاقی باید به تمام این ابعاد توجه کند (۳).

مفهوم سواد با مفهوم اکتساب در پیوند است. این اکتساب بیانگر آن است که مهارت‌ها و توانش‌ها متناظر با سواد آموزی نیستند که به‌طور زیستی و در فرآیند رشد خود به خودی در انسان ایجاد شوند. بنابراین، هر جا بحث از سواد مطرح است، نمی‌توان فقط به مهارت‌های مکانیکی بسنده کرد و باید محتواهای دانشی را نیز در نظر گرفت. بنابراین، محتوای دانشی، عنصر مفهومی دیگری است که مفهوم سواد را تقویت می‌کند (۴).

استفاده از واژه سواد در سواد اخلاقی نوعی تأکید بر ورود اخلاق به مراکز آموزشی و لزوم داشتن برنامه برای تقویت آن است. گره خوردن مفهوم سواد اخلاقی با فهم و دانش اخلاقی، اخلاق را هم سطح با سایر سوادهای مورد نیاز انسان قرن بیست و یکم، از جمله سواد فناوری، سواد حساب کردن، سواد علمی و سواد خواندن، برای زندگی فرض می‌کند. مؤلفه‌های مفهومی اخلاق نیز از ابعاد مختلف، بر ترکیب سواد اخلاقی تأثیرگذارند. به نظر می‌رسد از یک سو، مفهوم قاعده و ارزش به عنوان رکن اخلاق می‌بایست جایگاهی محوری در سواد اخلاقی داشته باشد. در نظر گرفتن کنش انسانی به عنوان مؤلفه سازنده اخلاق، تأثیر ویژه‌ای بر تعریف سواد اخلاقی خواهد داشت. همچنین، مفهوم سواد اخلاقی با محور قرار دادن اخلاقی بودن تصمیم گیری ،تلاش دارد تا توانش‌های مورد نیاز برای این مهم را در دانشجویان نهادینه کند. بنابراین، تجربه و تمرین، جهت نهادینه‌سازی این توانش‌ها از جمله عناصر اساسی سواد اخلاقی به شمار می‌روند. سواد اخلاقی دارای ابعاد حساسیت اخلاقی[۴]، استدلال ورزی[۵]، و تخیل اخلاقی[۶] است.

همچنان که در یک جامعه تعاملات و کنش‌های متقابل افراد، رفتارهای اجتماعی آنان را تشکیل می‌دهد(۵ ). علم نیز نهادی اجتماعی است که به حتم از طریق کنش متقابل اجتماعی با دیگران و سایر دانشمندان توسعه پیدا می‌کند. بر این اساس تعاملات و ارتباطات بین دانشجویان و استادان یکی از اصلی‌ترین عرصه‌های ارتباطات در آموزش عالی و مهم‌ترین سرمایه دانشگاهی می‌شود(۶). اهمیت روابط استاد – دانشجو تا حدی است که آموزش عالی بریتانیا با نمونه‌های دانشگاهی آکسفورد و کمبریج، از طریق ارتباطات غیر رسمی استاد و دانشجو از سایر الگوهای آموزش عالی متمایز می‌شود(۴).

رشد علمی دانشجویان همواره از طریق گسترش سواد آنان در زمینه‌های گونا گون تسهیل شده است. از دیر باز تا کنون دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی آموزش انواع سواد را به عنوان یک استراتژی جهت ارتقاء رشد علمی در دانشجویان تاکید کرده اند، اما رشد اخلاقی دانشجویان از یک سو همواره به عنوان یک امر بدیهی و غیر قابل تغییر به عنوان دغدغه مراکز علمی و خانواده‌ها مطرح بوده است. از سوی دیگر دغدغه آزمون‌های دانشگاهی، بسیاری از نگرانی‌های معطوف به تربیت اخلاقی دانشجویان را حد اقل در یک سوم دوران تحصیل به حاشیه کشانده است. اهمیت دست یابی به علوم روز و تلاش در جهت موفقیت در رقابت‌های علمی نیازمند برقراری روابط و تعاملات در سایه اخلاق است. در کنگره بین المللی اخلاق در آموزش تعریف واژه اخلاق به عنوان شکلی از الگوی رفتار و روابط درون شخصی و برون شخصی تعریف شده است که در آن رعایت حقوق طرف مقابل اهمیت خاص دارد. (۷)

دانشگاه به عنوان عالی‌ترین نهاد آموزشی و تربیتی در آموزش ارزش‌های اخلاقی و توانمندسازی دانشجویان نقشی مهم و اساسی ایفا می‌کند. در دنیای سازمانی نیروی انسانی با اخلاق وکارآمد، شاخص عمده برتری یک سازمان نسبت به سازمان‌های دیگر است به طوری که وجود نیروهای انسانی



[ Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-26 ]

[ DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.1.13.8 ]

توانمنـد و تعهـد بـه سـازمان ضـمن کـاهش غیبـت، تـاخیر و جابجایی، باعث افزایش چشمگیر عملکرد سازمان، نشاط روحـی کارکنان، تجلی بهتر اهداف متعالی سازمان و نیـز دسـتیابی بـه اهداف فردی خواهد شد(۸). موضوع فوق در بستر آموزش عـالی نیز صادق است و محیط‌های دانشـگاهی بـه منـابع انسـانی بـا اخلاق و توانمند نیاز دارند و توانمندسازی این عنصر دانشـگاهی همواره مورد توجه صاحبنظران و کانون توجه پـژوهش‌هـا بـوده است.

دانشجو با ورود به دانشگاه فقط از نظر کنش‌های غیرآکادمیـک، نگرش‌های دینی، سیاسی و اجتماعی متحول می‌شود و چنـدان نمی‌تواند به کارکردها و رسالت‌های اساسی دانشـگاه کـه تولیـد دانش و انتقال آن و به عبارت دیگر کنش ارتبـاطی و گفتمـانی است، دست یابد(۹) تعاملات مثبت و سازنده بین دانشـجویان و اساتید حاصل بهره‌منـدی دانشـجویان از سـواد اخلاقـی اسـت. دانشجویانی که علاوه بر سواد حرفه‌ایی [۱۰]و تخصصـی از سـواد اخلاقی بهره‌مندند تعامل توام با احتـرام بـا اسـاتید خـود برقـرار نموده ودر ا ین راستا نسبت به دانشجویانی که قادر بـه برقـرای این روابط نیستند میتوانند به دانش و اطلاعات بیشتری از سوی اساتید خود دست یابند. بنا براین با برخورداری بیشتر از توانـایی علمـی و ارتبـاطی کـه در سـایه سـواد اخلاقـی رخ مـی‌دهـد، دانشجویان از خود باوری و نوعی توانمندسازی روانی بهره منـد می‌شوند .

توانمندسازی روانشناختی[۱۱] بـه عنـوان یـک مفهـوم تربیتـی در اواخر دهه ۸۰ توجه بسـیاری از پژوهشـگران، صـاحب‌نظـران و دست اندرکاران مدیریت و روانشناسی را بـه خـود جلـب کـرده است. توانمند سازی[۱۲] در لغت به معنـای دادن قـدرت بـه افـراد اسـت. توانمنـدسـازی روانشـناختی بـه عنـوان مجموعـه‌ای از حالت‌های روانشناختی تعریف می‌شود این که فرد چگونه درباره کارش فکر و تجربه می‌کنـد و چـه مقـدار نقـش و نفـوذش در سازمان باور دارد، متمرکـز اسـت و موجـب مـی‌گـردد تـا افـراد احساس اعتماد به نفس و تمایل به موفقیت داشـته باشـند(۱۰). علاوه بر این فرآیند توانمندسازی همیشه در حال تغییر و نوسان در پاسخ به تجارب و روابط افـراد بـا یکـدیگر اسـت. براسـاس ارتباط متقابل با دیگـران، توانمندسـازی بـه دنبـال یـک حـس معناداری، احساس مـؤثر بـودن و داشـتن حـق انتخـاب اسـت. توانمندسازی فرآیند نفوذ بر رویدادها و پیامدهای مهم برای فرد یا گروه است و اساسا یک فرآیند انگیزشی است که فرد در طـی آن یک حس توانمنـدی را تجربـه مـی‌کنـد(۱۱). توانمندسـازی روانشناختی شامل ۵ بعد می‌باشد که محققان مختلـف، آن‌هـا را به شکل‌های مختلفی به کار برده‌اند. از جملـه، ایـن ابعـاد را بـا نام‌های احساس شایستگی[۱۳]، احساس مـؤثر بـودن،[۱۴] احسـاس خودمختاری [۱۵]و معنی‌داری در تحقیقات خود به کـار بـرده انـد. اگرچه پژوهش‌های اندکی در زمینه اخلاق و ابعاد متفـاوت آن و نیز روابط متقابل استاد دانشجو و توانمندسازی دانشجویان انجام شده است، اما برخی از پژوهش‌ها به صورت مستقل متغیرهـای این تحقیق را مورد بررسی قرار داده‌اند.

در برخی از پژوهش‌ها این نتایج به دست آمده است که در نظام آموزش عالی کنـونی ایـران ،کارهـای دانشـجویان بـه صـورت فردگرایانه و غیر جمعی انجام می‌شود. فضای گفتگو یا مشارکت کنشگران اجتماع علمی یا واکنش آن‌ها به این گفت‌وگو چنـدان عمیق نیست. به نظر می‌رسد که در دانشگاه‌هـای ایـران نقـش کنشهای متقابل روزمره و تعاملی کمرنگ است. بـرای مثـال در برخی از رشته‌های دانشـگاهی در کشـور ایـران از قبیـل علـوم اجتماعی ضعف ارتباطات و مبادلات علمی بین استاد و دانشـجو وجود دارد(۱۲). در ساختار اجتماعی محیط علمی ایران تعاملات و روابط بین استادان و دانشجویان به گونـه‌ای اسـت کـه در آن روابط و تعاملات شکلی شـکننده و زود گـذر و ناپایـدار دارنـد و ساختار اجتماعی در دانشگاه‌هـای ایـران بـه روابـط و تعـاملات نهادینه نشده معطوف است(۱۳).

تعامل استاد دانشـجو زمـانی کـه اسـاتید و دانشـجویان درون و بیرون از کلاس درس ارتباط برقرار می‌کننـد اتفـاق مـی‌افتـد.از آنجا که اسـاتید مـی‌تواننـد بـه عنـوان عامـل تحـول و الگـوی دانشجویان عمل نمایند منبع با ارزشـمندی بـرای تحـول آنـان محسـوب مـی‌شـوند. در پژوهشـی بـا عنـوان نقـش تعـاملات دانشجویان و استادان در تکوین سرمایه اجتمـاعی دانشـگاهی،با برشمردن تعاملات و ارتباطات بین دانشجویان و استادان به این مفهوم به عنوان یکی از اصلی‌تـرین عرصـه‌هـای ارتباطـات در آموزش عالی و به عنوان مهم‌ترین سرمایه دانشگاهی اشاره شده

[ Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-26 ]
[ DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.1.13.8 ]

است.(۱۴) نتایج پژوهشی دیگر نشان داده است که عوامل جمعیت شناختی و عوامل شخصیتی دانشجویان، به عنوان عوامل مؤثر در بهبود ارتباط میان استادان و دانشجویان مؤثرند (۱۵). در برخی از پژوهش‌هایی که به بررسی تعاملات و روابط بین دانشجویان و استادان پرداخته اند نشان داد شده است که تعاملات تاچه حد از ویژگی‌های دانشجویان و استادان تأثیر می‌پذیردو دانشجویان با جهت گیری فکری، عمل‌گرا و هنری با احتمال بیشتری با استادان در درون و بیرون کلاس گفتگو و بیشتر موضوعات مورد علاقه خود را مطرح می‌کنند.

بنابراین با توجه به شواهد تجربی ارائه شده به نظر می‌رسد که در کشور ایران روابط و تعاملات در جامعه علمی به طور کلان و روابط و ارتباطات دانشجویان و استادان به صورت خرد دچار ضعف و فرسایش شده است.ضرورت پرداختن به مسئله تعاملات و روابط دانشجویان با استادان و مسائل منتج ازآن که روز به روز مشکلات جامعه علمی را پیچیده‌تر می‌سازد، حائز اهمیت فراوانی است. در طول سال‌های تحصیل در دانشگاه، تعامل دانشجویان با اساتید و همسالان و نیز درگیری آنان در امور تحصیلی در حدود همه جنبه‌های تحول عاطفی و شناختی آن‌ها را فرا می‌گیرد. در حقیقت اگر دانشجویان فعالانه با اساتید، دانشجویان دیگر و مواد آموزشی درگیر شوند، بیشتر احتمال دارد به سطوح بالایی ازموفقیت و تحول دست یابند. بنابراین هدف این تحقیق بررسی رابطه بین سواد اخلاقی با تعاملات استاد دانشجو و توانمندسازی روان‌شناختی آنان است. به منظور تحقق این اهداف فرضیه‌هایی مبتنی‌بر روابط بین سواد اخلاقی توانمندسازی روان‌شناختی دانشجویان و تعامل استاد /دانشجو مورد آزمون قرار می‌گیرد که در قالب مدل مفهومی زیر مشاهده می‌شود.

## روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کار بردی و به لحاظ شیوه گردآوری و تحلیل اطلاعات توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری تحقیق را تمام دانشجویان رشته‌های مدیریت، اقتصاد و حسابداری دانشگاه ایلام در دو مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد در سال ۱۳۹۴ و به تعداد ۵۰۰ نفر تشکیل داده است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۲۱۷ نفر انتخاب شدند. روش نمونه گیری تصادفی ساده بوده است. به منظور جمع آوری داده‌های تحقیق از سه پرسشنامه استفاده شده است. برای سنجش سواد اخلاقی از پرسشنامه سواد اخلاقی با ۹ سوال استتفاده شد که سه بعد حساسیت اخلاقی، استدلال ورزی اخلاقی و تخیل اخلاقی را مورد سنجش قرار داده است. برای سنجش توانمندسازی روانشناختی از پرسشنامه توانمندسازی روانی با ۱۲ سوال استفاده شده است که ابعاد احساس شایستگی، احساس معنی‌داری و احساس استقلال را مورد سنجش قرار داده است و پرسشنامه تعامل استاد – دانشجو با ۹ سوال که تعامل اساتید و دانشجویان را در دو بعد فضای درون کلاس و فضای بیرون کلاس مورد سنجش قرار داده است. نحوه پاسخگویی به پرسشنامه‌ها براساس مقیاس پنج درجه ایی لیکرت تنظیم شد. به منظور دست یابی به نرخ مناسب بازگشت پرسشنامه‌ها بیشتر از حجم نمونه برآورده شده پرسشنامه توزیع شد. روایی پرسشنامه‌ها به صورت روایی صوری و روایی محتوایی توسط اساتید مورد پذیرش قرار گرفت. برای تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. این

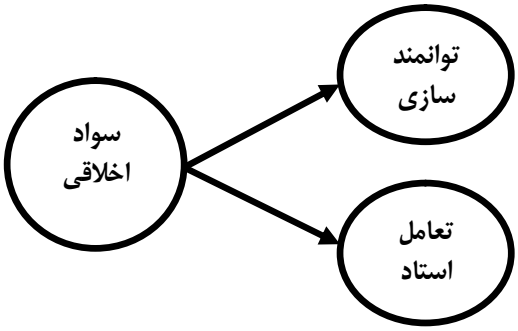


**نگاره ۱. الگوی مفهومی تحقیق**



[ Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-26 ]

[ DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.1.13.8 ]

**جدول ۱. روابط بین ابعاد سواد اخلاقی و توانمندسازی دانشجویان**

| | ضرایب غیر استاندارد | | ضرایب استاندارد | مقدار **t** | سطح معنی‌داری | ضریب همبستگی | ضریب تعیین |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | **B** | خطای معیار | بتا | | | | |
| مقدار ثابت | ۱/۹۸۸ | ۰/۲۷۳ | | ۷/۲۷۲ | ۰/۰۰۰ | ۰/۴۳۳ | ۰/۱۸۷ |
| حساسیت اخلاقی | ۰/۲۱۵ | ۰/۰۷۵ | ۰/۲۱۴ | ۲/۸۷۶ | ۰/۰۰۴ | | |
| تخیل اخلاقی | ۰/۲۹۴ | ۰/۰۶۸ | ۰/۳۳۶ | ۴/۳۱۸ | ۰/۰۰۰ | | |
| استدلال ورزی اخلاقی | −۰/۰۷۸ | ۰/۰۶۳ | −۰/۰۹۵ | −۱/۲۴۳ | ۰/۲۱۵ | | |

آزمون بر روی نمونه اصلی و به تفکیک هر یک از پرسشنامه‌ها اجرا شده است. ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه سواد اخلاقی ۸۷/.، ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه تعامل استاد – دانشجو ۸۹/. و ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه توانمندسازی روانی دانشجویان ۹۸/. به‌دست آمد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها ازضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون با استفاده از نرم افزار spss 22 استفاده شده است.

## یافته‌ها

نتایج حاصل از بررسی رابطه مؤلفه‌های سواد اخلاقی بر توانمندسازی با استفاده ازرگرسیون چندگانه در جدول (۱) نشان داده شده است. ضریب همبستگی بین مؤلفه‌های سواد اخلاقی با توانمندسازی ۰/۴۳۳ می‌باشد. ضریب تعیین نشان می‌دهد که مؤلفه‌های سواد اخلاقی ۱۸/۷ واریانس توانمندسازی را پیش بینی می‌نمایند. آزمون فرضیه اول : با توجه به جدول رگرسیون چندگانه و نگاه به سطوح معنی داری، رابطه مؤلفه حساسیت اخلاقی با توانمندسازی روانی معنی‌دار است ،زیرا سطح معنی‌داری آنها کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است، لذا فرضیه H1 در این فرضیه‌ها مبنی بر رابطه معنی‌دار متغیرهای مستقل (حساسیت اخلاقی) با متغیر وابسته (توانمندسازی) در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می‌شود. آزمون فرضیه دوم: با توجه به جدول رگرسیون چندگانه و نگاه به سطوح معنی داری، رابطه مؤلفه تخیل اخلاقی با توانمندسازی روانی معنی‌دار است ،زیرا سطح معنی‌داری آنها کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است، لذا فرضیه H1 در این فرضیه‌ها مبنی بر رابطه معنی‌دار متغیرهای مستقل (تخیل اخلاقی) با متغیر وابسته (توانمندسازی) در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می‌شود. آزمون فرضیه سوم: با توجه به جدول رگرسیون چندگانه و نگاه به سطوح معنی‌داری، سطح معنی‌داری رابطه مؤلفه استدلال ورزی اخلاقی با توانمندسازی ۰/۲۱۵ است که از سطح خطای ۰/۰۵ بزرگتر است و فرضیه H0 در این فرضیه مبنی‌بر عدم رابطه معنی‌دار متغیر مستقل (استدلال ورزی اخلاقی)با متغیر وابسته (توانمندسازی اخلاقی) در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می‌شود، لذا فرضیه ۳ تأیید نمی‌شود.

برای بررسی رابطه مؤلفه‌های سواد اخلاقی بر تعامل استاد دانشجو نیز از رگرسیون چندگانه بهره گرفته شده است که نتایج آن در جدول (۲) قابل مشاهده است. ضریب همبستگی بین مؤلفه‌های سواد اخلاقی با تعامل استاد دانشجو برابر با ۰/۲۳۱ می‌باشد. ضریب تعیین نیز نشان می‌دهد که تنها ۰/۰۵۳ از واریانس متغیر تعامل استاد دانشجو توسط مؤلفه‌های سواد اخلاقی پیش بینی می‌شود. آزمون فرضیه چهارم : با توجه به جدول رگرسیون چندگانه و نگاه به سطوح معنی‌داری، سطح معنی‌داری مؤلفه حساسیت اخلاقی با تعامل استاد دانشجو ۰/۶۷۸ است که از سطح خطای ۰/۰۵ بزرگتر است و فرضیه H0 در این فرضیه مبنی بر عدم رابطه معنی‌دار متغیر مستقل (حساسیت اخلاقی) با متغیر وابسته (تعامل استاد دانشجو) در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می‌شود، لذا فرضیه چهارم تأیید نمی‌شود. آزمون فرضیه پنجم: با توجه به جدول رگرسیون چندگانه و نگاه به سطوح معنی داری، سطح معنی داری مؤلفه تخیل اخلاقی با تعامل استاد دانشجو ۰/۵۱۹ است که از سطح خطای ۰/۰۵ بزرگتر است و فرضیه H0 در این فرضیه مبنی بر عدم رابطه معنی‌دار متغیر مستقل (تخیل اخلاقی) با متغیر وابسته (تعامل استاد دانشجو) در سطح اطمینان ۹۵ درصد پذیرفته می‌شود، لذا فرضیه پنجم تأیید نمی‌شود. آزمون فرضیه

[ Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-26 ]

[ DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.1.13.8 ]

**جدول ۲. روابط بین ابعاد سواد اخلاقی و تعامل استاد –دانشجو**

| | ضرایب غیر استاندارد | | ضرایب استاندارد | مقدار t | سطح معنی‌داری | ضریب همبستگی | ضریب تعیین |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | B | خطای معیار | بتا | | | | |
| مقدار ثابت | ۱/۹۷۷ | ۰/۳۷۳ | | ۵/۲۹۸ | ۰/۰۰۰ | ۰/۲۳۱ | ۰/۰۵۳ |
| حساسیت اخلاقی | ۰/۰۴۲ | ۰/۱۰۲ | ۰/۰۳۳ | ۰/۴۱۵ | ۰/۶۷۸ | | |
| تخیل اخلاقی | ۰/۰۶۰ | ۰/۰۹۳ | ۰/۰۵۴ | ۰/۶۴۶ | ۰/۵۱۹ | | |
| استدلال ورزی اخلاقی | ۰/۱۸۵ | ۰/۰۸۵ | ۰/۱۷۷ | ۲/۱۵۹ | ۰/۰۳۲ | | |

ششم : در بین مؤلفه‌های سواد اخلاقی تنها مؤلفه استدلال ورزی اخلاقی رابطه معنی‌داری با تعامل استاد دانشجو دارد زیرا سطح معنی‌داری آن ۰/۰۳۲ است و این مقدار کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است و فرضیه H1 مبنی بر رابطه معنی‌دار متغیر مستقل (استدلال ورزی اخلاقی) با متغیر وابسته تعامل استاد دانشجو تأیید می‌شود یعنی فرضیه ۶ در سطح اطمینان ۰/۹۵پذیرفته می‌شود. تحلیل رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد که مؤلفه‌های سواد اخلاقی رابطه قوی تری با توانمندسازی دارند. زیرا در مدل اول دو مؤلفه حساسیت اخلاقی و تخیل اخلاقی دارای رابطه معنی‌داری با توانمندسازی بودند ولی در مدل دوم تنها مؤلفه استدلال ورزی اخلاقی رابطه معنی‌داری با تعامل استاد دانشجو دارد. بعلاوه ضریب تعیین در مدل اول قوی‌تر از مدل دوم بود.

## بحث

هدف این پژوهش بررسی رابطه سواد اخلاقی دانشجویان با تعاملات بین اساتید و دانشجویان و توانمندسازی روان‌شناختی آنان است. نتایج حاصل از بررسی فرضیات تحقیق نشان دادکه مؤلفه‌های سواد اخلاقی با تعاملات بین اساتید و دانشجویان رابطه دارد نتایج این تحقیق توسط تحقیقات انجام شده در این زمینه حمایت می‌شود و با نتایج آنان همسو است (۱۴–۱۷). یکی از محورهای مهم در نظام آموزش هر جامعه‌ای، آموزش اخلاق، معیارها وضوابط اخلاقی است. رفتارشرافتمندانه و توأم با احترام، حساس بودن به وقت و هزینه‌ای که دانشجو برای یادگیری اختصاص می‌دهد، درستکاری در انجام تکلیف‌ها و تلاش‌های علمی ازجمله عواملی است که به حفظ سلامت انسانی و رشد اخلاقی دانشجویان کمک می‌کند. توانایی برقراری ارتباط متقابل یکی از مهم‌ترین خصوصیات اکتساب شده دانشجویان است، یکی از مهارت‌های لازم، توانایی برقراری ارتباط صحیح بین مدرس و فراگیران است و چنانچه این رابطه به خوبی برقرار شود هدف‌های آموزشی با کیفیت و سهولت بیشتری تحقق می‌یابد. برقراری ارتباط و تعامل دارای اصول و فنون شناخته شده‌ای که آشنایی با آنها برای هرآموزش دهنده‌ای ضروری می‌باشد. رفتارهای اخلاقی تنها نشان دهنده رفتار مناسب افراد در شرایط بحرانی نیست بلکه رفتار اخلاقی که نشان دهنده سطح سواد اخلاقی افراد است، با تعهد افراد نسبت به دیگران و کیفیت روابط، وتعاملات روز مره آنان مشخص می‌شود .

نتایج این تحقیق همچنین نشان داد که بین تعاملات اساتید و دانشجویان و توانمندسازی روانشناختی آنان رابطه وجود دارد. این نتایج به وسیله تحقیقات دیگری که در این زمینه انجام شده است مورد حمایت قرار گرفته و با نتایج آنها همسو است (۱۷–۲۱). سواد اخلاقی دانشجویان زمینه آشنایی آنان را با اصول اخلاقی فراهم می‌کند که براساس آن رفتار توام با احترام، توجه به آزادی و استقلال دیگران، سود رساندن، خودداری از ضرر رساندن، انصاف، درستی و اعتماد سازی، رفتار اخلاقی را شکل می‌دهد. تعاملات مثبت و سازنده دانشجویان و اساتید که برپایه سواد اخلاقی آنان باشد بر ویژگی‌های روانی و عاطفی آنان تأثیرگذار است. ضمن آنکه ادراک آنان را از استقلال، خود باوری، همکاری، و حمایت‌های گروهی تقویت می‌کند، توانمندسازی روان شناختی را درآنان ایجاد می‌کند. زمانی که استاد به دانشجویان اعتماد می‌کند، استقلال در انجام فعالیت‌های علمی را به آنان واگذار می‌کند و زمینه تقویت



[ Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-26 ]

[ DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.1.13.8 ]

مسـولیت پـذیری را در آنـان ایجـاد میکنـد، ازسـوی دیگـر حمایت‌های استاد را به دنبال دارد که حالت‌های عاطفی مثبت را در آنان ایجاد کرده و قدرت تصمیم گیـری را در آنـان افـزایش می‌دهد و در نتیجه توانمندسازی روان شناختی در آنان افـزایش می‌یابد (۱۷).

براساس نتایج حاصل از بررسی این تحقیق پیشنهاد می‌شـود بـا توجه به اینکه دانشگاه مهم ترین نقش را در دوران زنـدگی هـر دانشجو ایفا می‌کنـد، و بـر زنـدگی دانشـجو تـأثیر گـذار اسـت برنامه‌ریـزی مشـخص و هدفمنـد مـی‌توانـد در اعـتلای سـواد اخلاقی دانشجویان مؤثر باشد و بنا بر این با توجـه بـه ماهیـت اکتسابی بودن سواد، به نظر می‌رسد دانشگاه‌ها و مرکز آمـوزش عالی با قرار دادن هدف سواد آموزی اخلاقـی در برنامـه ریـزی درسـی، زمینـه را بـرای تقویـت روابـط و توانـایی‌هـای روانـی دانشجویان فراهم کنند. با توجه به اینکـه سـواداخلاقی بخـش مغفول مانده انواع سواد است، لذا پیشنهاد می‌شـود دانشـگاه هـا ضمن تدوین دروس و فعالیت های اخلاق مدار در برنامه درسـی دانشجویان ،در ارزیابی‌های علمی دانشـجویان ارزیـابی از سـواد اخلاقی انان نیز به عمل آیـد. همچنـین پیشـنهاد مـی‌شـود بـا گسترش فعالیت‌های تحقیقاتی در این زمینه شـرایط لازم بـرای به حساب آوردن سواد اخلاقی در کنار سایر انواع سواد و معرفی آن به‌عنوان سواد تأثیرگذار بر زندگی افراد تلاش شود.

## نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان دادکه تعامـل بـین اسـتاد –دانشـجو از یک سو و توانمندسازی روان شناختی دانشجویان از سوی دیگر می‌تواند تحت تأثیر عامل سواد اخلاقی باشد. بـه عبـارت دیگـر اگر دانشجویان از سواد اخلاقی بهره‌مند باشند می‌تواننـد روابـط مفید، مؤثر و قاعده‌مند را با اساتید برقرار نموده و از توانایـی‌های علمی آنان به صورت درست و شایسته بهره‌مند شـوند. افـزایش اعتماد و صمیمیت بین استاد و دانشجو همچنـین باعـث فـراهم بودن شرایط مناسب برای دانشجو در دانشگاه، افزایش روحیـات و تعلق او نسبت به فعالیت‌های علمی، همکـاری و کـارگروهی، برقراری ارتباط آسان و شفاف بین دانشجویان و اساتید، جلسات بحث وتبادل نظر با دانشجودر جهـت ارتقـاء مباحـث مربوطـه و ایجاد تحول در دانشجویان و توانمنـدسـازی روانشـناختی آنـان می‌شود. از سوی دیگر داشتن سواد اخلاقـی نـوعی اعتمـاد بـه نفس ناشی از توانمندسازی روان شناختی در آنان ایجاد می‌کنـد که توأم با احساس معنی‌داری، استقلال و شایستگی است .

## ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش با معرفی منـابع مـورد اسـتفاده، اصـل اخلاقـی امانتداری علمی رعایت و حق معنوی مولفین آثار محترم شمرده شده اسـت و سـایر اصـول اخـلاق علمـی همچـون رازداری و رضایت آگاهانه، رعایت شده است.

## واژه نامه

| | |
|---|---|
| سواد اخلاقی | 1. Ethical Literacy |
| رفتار اخلاقی | 2. Ethical Behavior |
| اخلاق | 3. Ethic |
| حساسیت اخلاقی | 4. Ethical Sensitivity |
| استدلال ورزی | 5. Reasoning |
| تخیل اخلاقی | 6. Ethical Imagination |
| تصمیم اخلاقی | 7. Ethical Decision |
| اکتشاف اخلاقی | 8. Ethical Exploration |
| پتانسیل اخلاقی | 9. Ethical Potential |
| سواد حرفه‌ایی | 10. Literacy Professional |
| توانمندسازی روانشناختی | 11. Psychological Empowerment |
| توانمندسازی | 12. Empowerment |
| احساس شایستگی | 13. Sense of Competency |
| احساس مؤثر بودن | 14. Effectiveness Sense of |
| احساس خود مختاری | 15. Sense of Autonomy |

## منابع


1. organizational citizenship behavior and organizational performance. Ethics in Science and Technology; 10(4):107-108. (In Persian).
2. Herman T. (2007). Philosophical theories of privacy for an adequate online privacypolicy. Metaphilosophy; 38(1): 1-22.


[ Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-26 ]

[ DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.1.13.8 ]

3. Tuana N. (2007). Conceptualizing moral literacy. Journal of Educational Administration; 45(4): 364-378.

4. Ghaneie-Rad M. (2006). The role of students and professors interaction in the formation of academic social capital. Iranian Journal of Sociology; 7(3):13-29. (In Persian).

5. Khaleghi N ،Chenari M. (2015).The relationship between moral and intelligence with altruism. Ethics in Science and Technology; 10(4): 55-56. (In Persian).

6. Salimi M ،Khodaparast M. (2016). The effect of teacher student relationship on educational motivation and research self efficacy in graduated students of physical education and sport sciences. Research on University Sport; (9): 109-126. (In Persian).

7. Salajegheh ،A ،Safari S. (2015). The relationship between professors' professional ethics and performance. Ethics in Science and Technology; 10(3):104-105. (In Persian).

8. Abili K ،Nastezaie N. (2010). Surveying the relationship between psychological empowerment and organizational commitment in nursing staff. Toloo-e- Behdas; 8 (1-2): 25-39.

9. Behravan H. (2004). Social and cultural the role of social and cultural participation and the feeling of social change. The Journal of the Young Studies; (6):24-45. (In Persian).

10. Abdollahi B.( 2005). Psychological empowerment: dimensions and validation on the structural equation model. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education; 11 (1): 37-63. (In Persian).

11. Dana Y. (2006). The relationship of service provider power motivation ،empowerment and burnout to customer satisfaction. International Journal of Service Industry Management; 17 (3): 258 – 270.

12. Abdollahi M. (1996). Sociology in Iran ،a look at the past ،present and future. Rahyaft Journal; (13): 20-26. (In Persian).

13. Marjaei S ،Ghazi-Tabatabaei M. (2001). The study of factors influencing university self-efficiency of MA and PHD students of Tehran University. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education; 5(19): 31-57. (In Persian).

14. Navah A ،Rezadoost K ،Pour-Tarkarouni M. (2013). Factors affecting student interaction with faculty. Journal of Research and Planning in Higher Education; 5(63). (In Persian).

15. Jazebizadeh M ،Karimi MR. (2011). Study of factors affecting the empowerment of the relationship between faculty and students of Islamic Azad University. Journal of Social Sciences; 4(5): 23. (In Persian).

16. Zakaria A ،Wafaa F ،Sleem A ،Seada M. (2016). Effectiveness of ethical issues teaching program on knowledge ،ethical behavior and ethical stress among nurses. Journal of Nursing Education and Practice; 6 (7): 125-127.

17. Tzine A ،Mihai F ،Cristinel V.(2016). Relating ethical climate ،organizational justice perceptions ،and leader-member exchange (LMX) in Romanian organizations. Journal of Work and Organizational Psychology; 31: 51-57.

18. Gomez C ،Rosen B. (2001). Leader-member exchange as a link between managerial trust and employee empowerment. Group and Organization Management; 26: 53-69

19. Chen J ،Tang Q ،Tang NY. (2013). Temptation ، monetary intelligence (love of money) ،and environmental context on unethical intentions and cheating. Journal of Business Ethics; 123(2): 197-219.

20. Tang TLP ،Sutarso T. (2013). Falling or not falling into temptation? Multiple faces of temptation ،monetary intelligence ،and unethical intentions across gender. Journal of Business Ethics; 116(3): 529–552.

21. Tang TLP ،Liu H. (2012). Love of money and unethical behavior intention: Does an authentic supervisor’s personal integrity and character (ASPIRE) make a difference? Journal of Business Ethics; 107(3): 295–312.

[ Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-26 ]

[ DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.1.13.8 ]

[ DOR: 20.1001.1.22517634.1396.12.1.13.8 ] [ Downloaded from www.ethicsjournal.ir on 2026-11-26 ]